

ДМИТРО ДРОЗДОВСЬКИЙ

Марйю Варгас Льюса: «Я маю набагато більше проектів, ніж часу, щоб їх реалізувати»

Марйю Варгас Льюса (українською точніше транслітерувати його ім'я як Марйю) – учитель для багатьох світових письменників сучасності. Він сприймає кориду як вияв мистецтва («у кориді є творчість; це театр, якому притаманна особлива пластика»); скаржиться, що брак часу – одна з найбільших його проблем («Моя проблема – брак часу, щоб написати усе, що хочу, щоб реалізувати усі проекти»), і вірить, що для написання літератури потрібна ізо-

ляція. Письменник зізнався: «Я певен, що коли ти пишеш, потрібна величезна самотність, потрібно просто зачинитися в собі. Коли пишеш, проживаєш різний досвід. І це потребує цілковитої інтимності».

Його найбільше задоволення в житті – від написаного, а найцікавіше тоді, коли найтяжче, коли відчуваєш опір матеріалу. У нашій розмові Маріо Варгас Льюса назвав три свої «найтяжчі» твори: *Розмова в соборі*, *Війна кінця світу* і *Сон кельта*. Відповідаючи в Університеті Шевченка на запитання про найулюбленіші твори, Льюса запропонував такий перелік: Лев Толстой (*Війна і мир*), Гюстав Флобер (*Пані Боварі*), Жуанот Мартурель де Галба (*Тирант Білий*) і Томас Манн (*Будденброки*, *Чарівна гора*, *Доктор Фаустус...*). З особливою пошаною він згадував і Борхеса, якого вважає одним із найвизначніших у іспаномовному світі. «Сьогодні іспаномовні літератури надзвичайно цікаві, немає одного визначального напрямку в естетиці. Є автори, які пишуть у царині історії, є ті, хто працюють із соціальними проблемами, політикою, є автори-фантасти, які ідуть шляхом Борхеса, Кортасара. Я думаю, що сама така література і має багатющу життєствердність».

Під час українських зустрічей восени 2014 року письменник був у край відкритим до своїх читачів, готовий відверто розповідати про досвід літератури, натомість залишаючи на другому плані політичне минуле. Його цікавить можливість поділитися досвідом про письмо, а не розмова про політику. За підтримки Посольства Королівства Іспанія в Україні Варгас Льюса таки приїхав до Києва і Дніпропетровська й заявив, що підтримує всі європейські рухи, що вражений силою громадянського руху в Україні. «Єдиний спосіб, у який Європа може вижити – спільнота. Іспанія не могла б так швидко розвиватися без входження в об'єднану Європу. Тому важливо, щоб Україна інтегрувалася в Європу, маючи мир у країні. Але дух критики

щодо інституцій, установ не має зникнути. Бо це і є свобода. Одна з причин, чого я так хотів приїхати в Україну – це рух громадянського суспільства, яке хоче покінчити з авторитарною традицією».

Для Льюїси сьогоднішня путінська Росія – колонізатор. Тому настільки важливо, щоб «рух, який розпочався і має успіх в Україні, не згас. Україна сьогодні бореться не лише за себе, а й за Європу, яка, щоправда, також має певні хвороби». Одну з таких письменник назвав націоналізмом, вкладаючи в це поняття передусім фанатичне служіння певній ідеології. «В Іспанії є націоналістичні рухи, представники яких за деревами не бачать лісу. Їм важко зрозуміти: якщо світ хоче розвиватися, він має потроху стирати кордони, покінчити з колоніалізмом, імперіалізмом». «Усі форми фанатизму викликають у мені відчуття жаху», – пожартував Льюїса під час нашої розмови. За підтримку Посольства Королівства Іспанія в Україні пропонуємо читачам журналу «Всесвіт» ексклюзивну розмову з членом міжнародної ради часопису – Маріо Варгасом Льюїсою, який погодився на спеціальне інтерв'ю з поваги до «Всесвіту», де вперше на радянському просторі були надруковані твори цього всесвітньо відомого майстра прози ХХ-ХХІ століть.

– Після стількох книжок, поважних премій, зокрема й Нобелівської, хочу повернутися до джерел і запитати про «Los Jefes» («Керівників»): як Ви бачите ці оповідання в ретроспективі? Чи стали вони корисними для подальших романів? Чому Ви ніколи більше не писали оповідань?

– Це перша збірка оповідань, книжка, яку написав, коли був іще дуже молодим.

Коли почав писати, в Перу було набагато простіше для письменника надрукувати оповідання, ніж роман, бо не було видавництв. Оповідання можна було надрукувати і в газеті – в журналі було значно складніше опублікувати

роман. Можливо, це спонукало мене почати писати оповідання, але насправді, думаю, моє покликання – романи. У мене завжди є відчуття, коли пишу, що історія може тривати далі, розвиватися необмежено, нескінченно; часом мені важко завершити її, бо розумію, що якщо розвивати всі сюжетні лінії, то історія ніколи не закінчиться. Це щось на кшталт великої фрески. Я думаю, що роман – єдиний жанр, в якому кількість є складником якості. Такого немає в поезії; сонет може бути абсолютним шедевром; таке не відбувається в театрі, де невеличка п'єса може бути неперевершеною; але не в романі. Великі романи, зазвичай, великі за обсягом, наприклад *Дон Кіхот*, *Війна і мир*, романи Віктора Гюго чи Чарльза Діккенса, саги Бальзака чи твори Фолкнера. Я думаю, що це – суть роману, і я це відчуваю кожного разу, коли у мене в голові з'являється історія, яку я хочу розповісти.

– *Дон Марйю, як Ви створюєте своїх персонажів у великих романах? Наприклад, образ Роджера Кейсмента?*

– Гаразд, поговоримо про Роджера Кейсмента. Це історична постать. Я відкрив його для себе, читаючи біографію Конрада (автор, яким я захоплююся). Коли Конрад поїхав до Конго вперше (це був, по суті, єдиний раз), то першою людиною, з якою він познайомився, був саме Кейсмент, який на той час мешкав там уже 8 років. Я дізнався, що саме Кейсмент розплющив очі Конраду на справжню соціальну реальність Конго. Як багато інших європейців, Конрад не мав уявлення про те, що відбувається в Конго; він вважав, що король Бельгії Леопольд II приніс християнство і цивілізацію в країну, але насправді було не так.

Як розповів і показав Роджер Кейсмент, Конго під владою короля Леопольда II перетворилося на пекло, страшні злочини були скоєні проти місцевого населення, і саме це повністю змінило уявлення Конрада про Конго і змусило письменника, який на той час підписав контракт капітана на 5 років, залишитися всього шість місяців. Крім того,

може, саме завдяки цьому Конрад написав свій шедевр, напевне, найважливішу книжку – *Серце тіьми*.

Отож я був заінтригований образом Кейсмента, почав досліджувати, читати про нього і виявив, що він міг стати героєм роману з дуже цікавим життям. Так прийшла ідея написати роман про нього, роман, який не буде зовсім достовірним описом біографії Кейсмента.

Зізнаюся, що я дозволив собі багато свободи, проте я, звичайно, прочитав чимало досліджень з історії Конго, моя подорож до Конго стала, передусім, справжньою пригодою, яка була джерелом натхнення для роману. Думаю, що пригоди під час написання романів, мої зустрічі з людьми, речі, які зі мною траплялися, могли би стати основою і для інших романів. Мої дослідження, мій багатий досвід, якого я набув у подорожі Конго та Ірландією, і «зробили» роман про Роджера Кейсмента *Сон кельта*.

– *Дон Марйо, що у Ваших романах – витвір уяви, а що – досвід, який є реальністю?*

– Це суміш: для мене відправною точкою завжди є пам'ять, образи пережитого, які залишаються в моїй пам'яті, і які з вельми загадкових причин створюють фантазію, зародок нової історії. Є певні речі, які трапляються з моїми знайомими або якась ситуація, свідком або учасником якої я був, те, що чув, щось, що читав, раптом залишає образ, який стає яскравим, збуджуючи твою уяву і стаючи відправною точкою для практично всіх історій, які я пишу. Думаю, що багато письменників відчують, що не вони обирають історію, а історія обирає їх. Є певні речі, які відбуваються зі мною, і вони буквально нав'язують мені ту чи ту тему.

– *Ви згадали Вільяма Фолкнера. Які поради Фолкнера Ви використали у романах? Ви кажете, що Фолкнер розплющив Вам очі на важливість форми і дав тверде переконання в тому, що сюжет невідривний від форми. Чи є для Вас сюжет ключовим для побудови роману?*

– Дивіться, побутує думка, що в оповіданні важлива не сама історія, яку роповідають, а те, як ця історія розказана, якою мовою, як ця історія структурована; як вона організована з точки зору оповідача або оповідачів, які розповідають історію, тобто як організований часу, який завжди є вигаданим елементом; історії організована так, щоб зробити її переконливою. Я відкрив для себе важливість форми завдяки Фолкнеру, бо він став першим романістом, твір якого я прочитав із ручкою і папером, намагаючись розгадати структури у його романі. Він є одним із авторів, який найбільше навчив мене мистецтву роману. Думаю, що він один із найвизначніших письменників нашого часу. Я читав і перечитував його твори і ніколи не був розчарований романами Фолкнера. Його проза мала величезний вплив на мене. Переконаний, що це стосується багатьох письменників Латинської Америки. Гарсія Маркес, Онетті, Рульфо ніколи не написали б того, що вони написали, якби не прочитали з користю для себе романів Вільяма Фолкнера.

– *Як Ви думаєте, література твориться в самотності?*

– Знаю, що коли пишу на самоті, то занурюся в себе і витягую сирий матеріал, який є результатом досвіду і спілкування з іншими людьми, але я також вважаю, що коли вам потрібно писати, вам потрібна самотність – замкнувся для того, щоб зануритися в глибини власного «я» та працювати з вашою уявою. Принаймні, мій досвід такий: коли пишу історію, украй важливо перервати контакти із навколишнім середовищем та іншими людьми, а зосередитися на своїй абсолютній самотності.

– *Дон Марйо, кого із сучасних іспанських або латиноамериканських авторів Ви читаєте або збираєтесь прочитати?*

– Їх багато. Вважаю, що сьогодні література іспанською мовою переживає дуже плідний період на відміну від того, що відбулося в минулому. Немає жодної

панівної естетичної лінії, а, навпаки, існує величезна різноманітність. Є письменники, які беруть натхнення в історії; є письменники, які переймаються політичними і соціальними проблемами, є письменники, які наслідують великого Борхеса або Кортасара, тобто є величезна різноманітність, тому, я думаю, ця література має велику життєздатність.

– Від якого з Ваших творів ви отримали найбільше задоволення? Чи є такі романи?

– Усе, що я написав, є відображення мого досвіду. Коли ми пишемо, то дізнаємося багато про себе і про літературу. Думаю, що всі речі, які написав, збагатили мене як письменника. Якщо ви запитаете мене, щоб я обрав поміж творів, то згадаю книжки, які коштували мені більше зусиль, які було важче писати, які забрали у мене більше часу; наприклад, *Розмова в соборі*, один із моїх ранніх романів, який коштував мені багато зусиль, який писав протягом трьох років, переробляючи, вигадуючи різні версії, аж поки не знайшов ту структуру, яку має роман. Інший роман, який вартував мені чимало зусиль, – це *Війна кінця світу*, перший роман, дія якого відбувається не в Перу, а в Бразилії, і не в наш час, а в минулому; це роман, герої якого не говорять тією мовою, якою я пишу, тобто іспанською; вони говорять межевою португальською, якою послуговуються на кордоні Бразилії та Уругваю.

Це змусило мене шукати особливий лінгвістичний винахід, тобто я натрапив на проблему, якої раніше не мав у творах. Також одним із найскладніших романів для мене став *Сон кельта*, бо описував світ, якого абсолютно не знав, – Конго. Я ніколи до написання роману не бував там, не знаю його історії, тож я мав заповнити ці прогалини важкою працею, а також мусив зануритися в історію Ірландії, історію незалежності, особливо важкий період, у який жив Роджер Кейсмент. Дізнався багато речей, це було надзвичайно цікаво, але зусилля і труднощі так само

величезні. Мабуть, ці три книжки були найскладнішими у плані написання.

– *А з чого все починалося? Як Ви відкрили в собі покликання до літератури?*

– Я вважаю, що саме через читання. Навчився читати у віці 5 років, і я завжди кажу, що це найголовніше, що сталося в моєму житті. Для мене навчитися читати було справжнісіньким відкриттям світу; я проживав неймовірні пригоди, які ніколи не прожив би у реальному житті. Я був дуже пристрасним і завзятим читачем від самого дитинства і я думаю, що саме це – джерело мого покликання.

– *Що Маріо Варгас Льйоса робить перед порожньою сторінкою?*

– Дивіться: я ніколи не переживав такого. Кажуть, що це явище поширене серед письменників, які можуть бути паралізовані чистим аркушем протягом довгого періоду чи й творчого застою. Направду, у мене не було такого досвіду.

На щастя, моя проблема в тому, що мені замало часу, щоб написати все, що хочу. Я маю набагато більше проектів, ніж часу, щоб їх реалізувати, а з іншого боку, як правило, починаю писати історію, коли вже продумав усе, коли маю багато ідей стосовно цієї історії. Проблема не в тому, що мене паралізує перша чиста сторінка, а в тому, як знайти більш переконливий спосіб, щоб розповісти цю історію. Так я і писав усі романи.

– *Дон Маріо, чи Ви, як фанат кориди пристаєте на думку, що кориди – це також своєрідний наратив?*

– Не певен, що є фанатом. Я ненавиджу фанатизм у всіх його виявах. Фанатизм мене жахає, проте мені подобаються бої биків.

Думаю, що це особливе мистецтво, може, узагалі єдине, коли художник творить прекрасне, ризикуючи життям, – не у переносному сенсі, символічно, образно; насправді це мистецтво – надзвичайно життєве. Ймовірно, воно,

хоч і настільки ж ефемерне, як танець або спів, створює своєрідний баланс між життям і смертю. Ми бачимо, що людське життя – це корида, під час бою биків бачимо, яке крихке життя, як близько ми стоїмо до смерті, а корида робить із цього витвір мистецтва, створюючи прекрасні образи, які є правдивими, які відтворюють уразливість людського життя.

Вважаю, що корида відтворює спосіб існування та культуру суспільства. Сьогодні вона представлена в багатьох країнах, її дивляться мільйони. Ніхто не має права примушувати людину дивитися бій биків, багато людей не люблять насильства, і я поважаю це, але ніхто не може бути позбавлений можливості дивитися кориду, якщо вона подобається.

– Ваша манера письма є дуже пізнаваною? Що вас надихає саме на таку манеру письма?

– Стиль для мене – це щось абсолютно функціональне, він пов'язаний з історією, яку розповідаю, тобто кожна розповідь має свій стиль. Сподіваюся, що не пишу тільки в одному стилі. Пишу щоразу інакше, залежно від розповіді.

Є історії, які потребують внутрішнього монологу для роздумів, які є особистими, навіть секретними. Тобто мова, стиль завжди на службі в історії. Є письменники, для яких історії на службі у мови і стилю. Поважаю цей принцип, але це не мій випадок.

Я письменник, який більше цікавиться саме історією, яку розповідаю, ніж мовою, якою її розповідаю.